

Droge heide (H4030)

Het habitatype Droge heide (H4030) is bezocht op **locatie A**. De vegetatie wordt sinds ongeveer 150 jaar beheerd door middel van branden in de winter. Het heideterrein is opgedeeld in 60 blokken met een oppervlakte van 2 tot 65 ha. Elk blok werd vroeger elke 13 jaar afgebrand, tegenwoordig is dat elke 8 jaar. Het doel is om dit zo 'rommelig' mogelijk uit te voeren, ten behoeve van de structuurvariatie in het gebied. Het heideterrein is rijk ontwikkeld met onder andere tandjesgras en stekelbrem. Dit zorgt voor een hoge faunadiversiteit, de Oldenbroekse Heide herbergt één van de weinige populaties van kleine wrattenbijter (sprinkhaan) van noord-west Europa. Dit komt door een aantal factoren. De uitgangssituatie is gunstig: de bodem is relatief mineraalrijk en daarnaast is het een groot, aaneengesloten heideterrein dat al sinds lange tijd in een consequent beheer is. Door de militaire oefeningen wordt de bodem geregeld plaatselijk omgewoeld, wat ervoor zorgt dat minerale, licht gebufferde bodem in de wortelzone aanwezig blijft. Het brandbeheer levert ook een grote bijdrage aan de rijkdom van het heidegebied, doordat de heide verjongt. Verjonging van de heide is belangrijk voor voedingswaarde ervan. In een gebied moet altijd een flink deel bestaan uit jonge heide, naast oude heide: een rotatiebeheer met branden is een uitermate geschikte maatregel hiervoor. Bovendien leidt het tot een betere kwaliteit net na branden dan bijv. maaien van de heide, door vrijkomen voedingsstoffen uit as. De afvoer van stikstof en andere voedingsstoffen is zeer beperkt. Dit in tegenstelling tot plaggen, dat in het verleden vaak is toegepast als maatregel in veel andere heidegebieden. Met de huidige inzichten en stikstofdepositie is plaggen in droge heide in vrijwel alle situaties onwenselijk. Na plaggen ontstaan P(fosfor)-tekorten. In combinatie met de hoge N(stikstof)-depositie en verzuring (tegenwoordig ook sterk door N-depositie bepaald) leidt dat tot een disbalans in voedingsstoffen, minder vitale planten en uiteindelijk een lagere biodiversiteit. In de Oldenbroekse Heide is nog nooit geplagd, hetgeen bijdraagt aan de goede kwaliteit van het habitatype Droge heide (H4030).

De toenemende zware regenval door klimaatverandering (hevigere buien in kortere tijdsperiodes, en niet per definitie in het winterseizoen) zorgt plaatselijk voor verdichting van de bodem (verslumping). Dit zorgt voor stagnerend regenwater gedurende een deel van het jaar. Gewone dophei krijgt op dit soort locaties de overhand, in plaats van struikhei. Elders in het Natura 2000-gebied Veluwe doen zelfs blauwe zegge, veenpluis en veenbies hun intrede op dergelijke plekken. Het fenomeen is bekend in Doornspijk en op de Tongerense Heide. Deze ontwikkeling wordt niet als negatief gezien omdat het zorgt voor variatie in de heideterreinen.

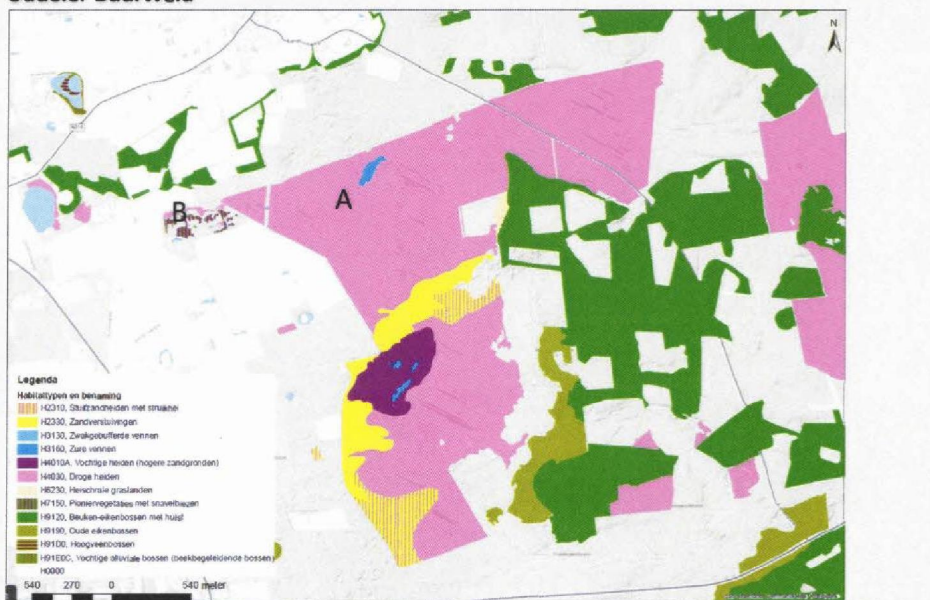
Heischraal grasland (H6230)

Van het habitatype Heischrale graslanden (H6230) is weinig gezien tijdens het PAS-veldbezoek. Een klein vlak langs de weg door de Oldenbroekse Heide (**locatie B**) kon niet worden bezocht i.v.m. veiligheid. De beheerder (Rijksvastgoedbedrijf) deelt mee dat de vegetatie daar goed ontwikkeld is met soorten zoals geelhartje, klokjesgentiaan en jeneverbes. Het grote vlak op het westelijk deel van de Oldenbroekse Heide dat op de habitatypepenkaart staat aangegeven als habitatype Heischrale graslanden (H6230) (**locatie C**), kwalificeert niet of niet volledig volgens de beheerder. Het terrein is waargenomen vanuit de auto's i.v.m. veiligheid en de vegetatie lijkt meer op droge heide. Provincie Gelderland is bezig met het actualiseren van de habitatypenkaart voor de Veluwe. In deze kaart zal zo nodig een heroverweging plaatsvinden of de vegetatie ter plekke kwalificeert als habitatype. Verder is een heischrale vegetatie bezocht langs de Heesbergweg (**locatie D**). Op deze locatie komt geen aaneengesloten heischrale vegetatie van minimale omvang voor en de locatie staat dan ook niet als habitatype op de kaart. De vegetatie staat langs een leemgrindweg. Tegenwoordig wordt de weg onderhouden met gebroken puin. De regelmatige verstoring als gevolg van weggebruik en de bufferstoffen uit het leem en gebroken puin, zorgen hier voor geschikte condities voor de groei van onder andere grote tijm, stijve ogenstroost en hondsviooltje.

De algemene indruk van de beheerders is dat het habitattype Heischrale graslanden (H6230) alleen voorkomt op plekken 'waar iets gebeurt': langs wegen, in bermen, enzovoorts. Vaak gaat het om kleine oppervlaktes en gelokaliseerde plekken onder gebufferde omstandigheden. De habitattypenkaart ten tijde van het PAS-veldbezoek is niet actueel: niet op alle locaties waar het habitattype is gegeven, is het aanwezig en andersom. Provincie Gelderland is bezig met het actualiseren van de habitattypenkaart. Het is van belang om de locaties waar het actueel aanwezig is, goed in beeld te hebben. Daarnaast is het belangrijk om te verkennen waar ontwikkellocaties zijn: Heischrale graslanden (H6230) zijn een prioritair habitattype met een uitbreidingsdoelstelling in het Natura 2000-gebied Veluwe. Bodems met een (historisch) hoge buffercapaciteit zijn het meest kansrijk. Provincie Gelderland neemt als uitwerking van het Natura 2000-beheerplan het initiatief om binnen het 'leefgebied droog schraalland' op deze gebufferde locaties te verkennen of ontwikkeling van het habitattype daar mogelijk is. Het habitattype is zeer gevoelig voor stikstofdepositie. Door vermeting en verzuring spoelen de basen uit, hetgeen de successie richting heide versnelt. De buffercapaciteit zit bij veel Heischrale graslanden op dit moment aan de ondergrens door uitloging als gevolg van verzuring (door stikstofdepositie). Typische heischrale soorten zoals rozenkransje, grote tijm en hondsviooltje nemen overal af. Een onderzoeksconsortium is in opdracht van Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit bezig met het opstellen van een actieplan om goed ontwikkelde locaties in beeld te brengen, de kwaliteit te verbeteren en het oppervlak uit te breiden. Het is van belang om dit actieplan voor wat betreft de Veluwe goed af te stemmen met activiteiten van de Provincie Gelderland als uitwerking van het Natura 2000-beheerplan.

In de Gebiedsanalyse zijn maatregelen opgenomen ten behoeve van kwaliteitsverbetering van de Heischrale graslanden, namelijk M7 Bekalken en/of belemen en M8 Belemen (toevoegen basische stoffen). Het toevoegen van steenmeel en/of dolocal helpt de buffercapaciteit van de bodem te verhogen. Kleinschalig plaggen, branden, maaien/afvoeren en begrazen zijn tevens effectief om successie tegen te gaan. Deze maatregelen worden in de PAS-gebiedsanalyse voor de Veluwe beschouwd als regulier beheer. Deze maatregelen zijn wel opgenomen in de herstelstrategie, maar in de PAS-gebiedsanalyse voor de Veluwe niet als extra maatregelen bovenop het regulier beheer. Het is wenselijk om te onderzoeken of en zo ja welke van deze maatregelen als (extra) PAS-maatregel toegevoegd zouden moeten worden in de PAS-gebiedsanalyse.

Uddeler Buurtveld

Droge heide (H4030)

Het Uddeler Buurtveld bestaat voor een groot deel uit habitatype Droge heide (H4030). Er werd tot 35 jaar geleden gebrand en gemaaid. Sindsdien wordt er geheel niet meer gebrand, beperkt nog wel gemaaid. Geplagd wordt er sinds 1986. In de periode tot 2002 gebeurde dit veel, in eerste instantie op grote schaal, later meer kleinschalig en gefaseerd. Er is de laatste 15 jaar niet meer geplagd vanuit het beheer, wel vanwege de munitie-ruiming vanaf 2008 tot heden. In 1946, na de Tweede Wereldoorlog, is namelijk getracht om munitie tot ontploffing te brengen op meerdere locaties en springputten, waaronder in het Uddeler Buurtveld. Een deel is daarbij niet ontploft. Vanwege de aanwezigheid van dergelijke 'blindgangers', is door de gemeente besloten dat de munitie moet worden geruimd. Sinds 2007 is een opruimingsdienst bezig met het vlaksgewijs plaggen/ontgraven van het gebied. De munitie-opruiming heeft flink ingegrepen op de kwaliteit van het habitatype Droge heide (H4030), bovendien is het op sommige plekken niet meer aanwezig. Rondom de springput is de bodem tot op de B-/C-horizont egaal afgegraven. De vegetatie kwalificeert niet meer als habitatype Droge heide, maar heeft meer weg van habitatypen Stuifzandheiden met struikhei (H2310) en Zandverstuiving (H2330) met onder andere buntgras. Het microreliëf herstelt zich goed en door lokale verstuiving van mineraalhoudend zand met wat organische stof, zien de heidestruiken er lokaal vitaal uit. Verder van de springput is ca. 10 cm geplagd of is de vegetatie gemaaid alvorens de munitie kon worden uitgegraven. Dit gebeurt vlaksgewijs waarbij delen in eerste instantie ongemoeid worden gelaten, om fauna een kans te geven. De vlakken waar 10 cm en meer is afgegraven zijn kaal met hier en daar struikhei. Op termijn zullen deze delen naar verwachting voor 100 procent uit struikhei bestaan. Deze situatie is niet uniek voor het Uddeler Buurtveld, veel beheerders hebben te maken met dergelijke monotone heides als gevolg van plaggen als beheervorm in het verleden. Met de huidige kennis is branden en/of drukbegrazing een geschiktere methode om droge heide te beheren, omdat op dergelijke wijze minder P wordt afgevoerd. Tijdens het PAS-veldbezoek was te zien dat de struikhei vitaler is op locaties die nooit zijn geplagd versus locaties die wel zijn geplagd. Mogelijkheden om de kwaliteit van het habitatype Droge heide te vergroten op dergelijke locaties zijn bijvoorbeeld het opbrengen van plagsel van rijkere heidegebieden en het toevoegen van mineralen. Het 'dambord' van verschillende plag-/ontgravingsplekken in het Uddeler Buurtveld biedt mogelijkheden voor het uitvoeren van experimenten: hoe ontwikkelt de heide zich onder verschillende omstandigheden en 'behandelingen' met organische stof en mineralen? Van belang is dat bij het inzetten van maatregelen rekening wordt gehouden met de landschapsecologische ligging. In het centrum van een heidegebied is de diversiteit relatief laag, naar de randen toe wordt de heide rijker en afgewisseld met heischrale vegetaties. In het Uddeler Buurtveld zijn die heischrale vegetaties nog wel te vinden langs de paden, maar het oppervlak is klein. Er liggen hier lokaal mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van deze vegetaties. Bij het veldbezoek werd ook opgemerkt dat een deel van wat nu kwalificeert als Droge heide (H4030), in het verleden wellicht heischraal grasland geweest is (aan de zuidrand van de huidige begrenzing H4030 tussen locatie A en B in). In de huidige tijd kijken we dus naar een 'doorverzuurd' heischraal grasland. Dit is belangrijk omdat deze gebieden de beste potentie hebben voor herstel en/of uitbreidingsdoelstellingen voor Heischraal grasland (H6230).

Het habitatype Droge heide (H4030) is tevens aanwezig in de hoger gelegen delen van het 'Lage Veld' (locatie B). Dit gebied in 1996/1997 omgevormd van landbouw naar natuur door de voedselrijke top laag af te graven. Zowel in de droge heide als in de vochtigere delen met Pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) is sprake van veel opslag van ruwe berk en wilgen. Het tegengaan van de opslag is van belang om de oppervlakte van de habitatypen te behouden/herstellen. In een deel van de Droge heide zijn recent berken uitgetrokken. Tijdens het PAS-veldbezoek was te zien dat ze wel weer terug komen. De beheerder (Kroondomein Het Loo) verkent mogelijkheden met geitenbegrazing (schapen laten de bomen staan) en het handmatig verwijderen van de opslag. In het verleden is al regelmatig opslag van berk verwijderd en heeft er gedurende enkele jaren begrazing met koeien plaatsgevonden.

De habitattypenkaart is in het Uddeler Buurtveld is niet meer actueel. Door de munitie-opruiming is lokaal het habitatype Droge heide (H4030) niet meer aanwezig. In het Lage Veld is de vegetatie in vochtige delen nu aangegeven als habitatype Pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), terwijl dit zich in een aantal gedeelten ontwikkelt tot habitatype Vochtige heide (H4010). Bij het actualiseren van de habitattypenkaart worden ook deze gebieden door Provincie Gelderland onder de loep genomen.

Conclusies

Op de locaties waar Droge heide (H4030) en Heischrale graslanden (H6230) voorkomen, zijn de ontwikkelingen in het algemeen conform de verwachting zoals beschreven in de PAS-gebiedsanalyse. Door munitie-opruiming is het habitatype Droge heide (H4030) in het Uddeler Buurtveld plaatselijk verdwenen. Naar aanleiding van dit PAS-veldbezoek zijn de volgende aandachtspunten naar voren gekomen:

- Kwaliteit en omvang Heischrale graslanden
Het habitatype is kleinschalig aanwezig op locaties 'waar iets gebeurt' (wegbermen e.d.). Het is van belang de locaties scherp te hebben om daar te kunnen inzetten op kwaliteit. Provincie Gelderland brengt tijdens het actualiseren van de habitattypenkaart de locaties goed in beeld en neemt daarnaast initiatief voor het verkennen van kansrijke ontwikkellocaties.
- PAS-maatregelen Heischrale graslanden
De maatregelen kleinschalig plaggen, branden, maaien/afvoeren en begrazen zijn effectieve maatregelen die van belang zijn om de kwaliteit van de Heischrale graslanden te behouden/verbeteren. Ze zijn in de herstelstrategie voor Heischrale graslanden (H6230) opgenomen. De maatregelen worden in de PAS-gebiedsanalyse voor de Veluwe beschouwd als regulier beheer. Het is wenselijk om te onderzoeken of en zo ja welke van deze maatregelen als (extra) PAS-maatregel toegevoegd zouden moeten worden in de PAS-gebiedsanalyse Veluwe.
- Afstemming uitwerking beheerplan en actieplan voor Heischrale graslanden
Activiteiten uit het actieplan van LNV en uit de uitwerking van het Natura 2000-beheerplan door Provincie Gelderland dienen voor de Veluwe goed op elkaar te worden afgestemd.
- Actualiteit habitattypenkaart
De habitattypenkaart is niet meer actueel voor zowel de Oldenbroekse Heide als het Uddeler Buurtveld. Provincie Gelderland is bezig met het actualiseren van de habitattypenkaart.
- Maatregelen Uddeler Buurtveld
Het 'dambord' van verschillende plag-/ontgravingsplekken in het Uddeler Buurtveld biedt mogelijkheden voor het verkennen van verschillende maatregelen zoals aanbrengen van organische stof en/of mineralen. Het lokaal uitvoeren van maatregelen is wenselijk om grootschalige ontwikkeling naar monotone struikheide te voorkomen en biodiversiteit te stimuleren. Om te inventariseren of er ook uitbreiding/herstel van Heischraal grasland (H6230) of floristisch rijke droge heide (zoals op de Oldenbroekse Heide) teruggebracht kan worden, is het wenselijk om tevens de bodemopbouw te onderzoeken.
- Opslag van bomen in het Lage Veld
Het habitatype Droge heide (H4030) maar ook de Pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) staan onder druk door opslag van berk en wilg. De beheerder (Kroondomein Het Loo) verkent mogelijkheden met geitenbegrazing (schapen laten de bomen staan) en het handmatig verwijderen van de opslag.

Volgend jaar

Ten aanzien van het PAS-veldbezoek van volgend jaar, zijn er de volgende punten naar voren gekomen:

- Na afloop van het veldbezoek is voorgesteld om volgend jaar de focus te leggen op

(een selectie van) vochtige habitattypen: Vochtige heide (H4010), de diverse ven-habitattypen en natte schraallandhabitattypen.

- Mogelijke te bezoeken locaties zijn het Wisselse Veen (GLK), Leemputten Staverden (gemeente Ermelo), Tongerense Heide, Kootwijkerveen (SBB) of Houtbeek Stroeseheide (SBB). Bij voorkeur terreinen die vanuit het PAS-oogpunt prioritair zijn.
- De definitieve locaties worden gekozen op basis van de thema's die door de beheerders, bij de voorbereiding van het veldbezoek, worden ingebracht. Deze thema's worden bij de beheerders opgehaald door de organisator van het PAS-veldbezoek volgend jaar.
- De aanwezigheid van externe deskundigheid is als nuttig ervaren en wordt aangeraden voor het volgende veldbezoek.

Dit verslag is vastgesteld door:

Handtekening

(datum) 06-09-2018

Kroondomein Hiet Loo

17-09-2018

Rijksoverheid
Defensie

Handtekening

(datum) 24-9-2018

Provincie Gelderland